

Konkrétní chudinské fondy.

Napsal Dr. *Karel Engliš*.

a) Úvod.

Pokud přehlížím, nebyla dosud otázka konkrétních fondů chudinských nikde celkově zpracována; ani velmi rozsáhlá díla o právu správním se otázkou tou nezabývají. Zmínku nalézáme o nich u *Mischlera* v díle „*Österreichisches Staatswörterbuch*“ 2. vyd., I. sv. pod záhlavím „*Das Armenfinanzwesen*“. V místopisu *Sommrově*¹⁾ uvádí se mnoho míst, kde se fondy podobné vyskytovaly.

Nepostrádá však zajímavosti seznámiti se blíže s vývojem a povahou těchto fondů a to nejen proto, že běží o důležitý příspěvek k dějinám chudinství v království Českém, nýbrž též z příčin ryze praktických; vždyť dosud se zachovaly některé konkrétní fondy ve své původní celistvosti a jak orgány samosprávné tak i politické dosti často musí se zabývatí spornými otázkami jich se týkajícími.

Při zpracování statistického materiálu o veřejném chudinství v obcích z r. 1902 v Zemské statistické kanceláři král. Čes.²⁾ naskytly se v četných případech příspěvky z t. zv. konkrétních fondů; kancelář podnikla pak k objasnění jich zvláštní studium a šetření po dotyčných obcích a okresních výborech, kde se nalézají nějaké památky po těchto fondech. Způsobem tím podařilo se sebrati velmi zajímavý material, který snad otázky úplně nevyčerpává, nicméně přece dostačuje k obстойné orientaci. Podám zde podstatné výsledky tohoto šetření.

---

¹⁾ *J. G. Sommer*: „*Das Königreich Böhmen*“ sv. I.—X., v Praze 1833—1842.

²⁾ Výsledky této práce vyšly ve XIII. sv. Zpráv: „*Chudinství v království Českém na počátku XX. století*“ (Dr. Engliš). V Praze 1908.

b) *Vznik konkrétních fondů chudinských a poměr jejich ku farním ústavům chudinským před r. 1850.*

V době zrušení patrimoniálních úřadů, bylo velmi mnoho rozmanitých fondů, které se nalézaly kdysi v jich správě a nyní přešly do prozatímní neb definitivní správy úřadů státních. Z té doby nalézáme místodržitelský výnos ze dne 18. listopadu 1850 č. 190 z. z., který nařizoval, že chudinské fondy spravované bývalými dominiemi přejíti mají v uschování c. k. berních úřadů a do prozatímní správy úřadů politických, s tím podotčením, že mají býti svého času vydány obcím, jež byly nyní prohlášeny za základ státního zřízení. Fondy ty sluly ode dávna konkrétními, což značí jednotný, společný, sloučený.¹⁾ Byly to totiž fondy, na nichž měly podíl všechny osady téhož dominia.

O původu řečených fondů patrimoniálních víme málo pozitivního. V dotyčných zprávách obcí a okresů se uvádí, že vznikly munificencí vrchností a úřednictva, kostelními příspěvky, poplatky za některé úkony duchovní, pokutami, zejména též z trestů poddaných pro porušení povinností robotních, honebního práva a p., procentem z dobrovolných dražeb a j. v. Tím ovšem není ještě vlastně o vzniku konkrétních fondů mnoho řečeno; uvádějí se ve zprávách jen příjmové jich zdroje, nejsou však údaje tyto bez významu. Zajímavé jest zejména, že mezi příjmy konkrétních fondů nalézáme některé zákonné důchody známých farních chudinských institutů.²⁾

Dominia byla správní jednotkou státní, jim náleželo též pečovatí o poddané pomoci potřebné; a tu jest na snadě, že tvoření

¹⁾ Jak se vykládá ku př. v přípisu okresního výboru v Mirovicích zemskému výboru král. Čes. ze dne 18./V. 1880.

²⁾ Srovnej o těchto: Dr. *Fv. Kleinwächter*: „Armenwesen und Armen-gesetzgebung in Österreich“ v díle *Emminghausově*: „Das Armenwesen und die Armengesetzgebung in den europäischen Staaten“, v Berlíně 1870 str. 420 a n.; „Zuverlässige und ausführliche Nachricht von dem Armen institute, welches auf den gräflich Bouquoy'schen Herrschaften in Böhmen, im J. 1779 errichtet worden“, ve Vídni 1781; Dr. *E. Mischler*: „Armenpflege“ v díle: „Österreichisches Staatswörterbuch“, 2. vyd. I. sv., str. 320; *E. Mayerhöfer's Handbuch für den politischen Verwaltungsdienst*, 5. vyd., V. sv.: „Das Armen- und Unterstützungswesen“, str. 213 a n.; Dr. *L. Spiegel*: „Die öffentliche Armenpflege in Böhmen“ v díle: „Österreichs Wohlfahrtseinrichtungen 1848—1898“. I. sv. ve Vídni 1889, I. díl, VIII.

fondů konkretálních podněcováno bylo — nehledě k nadačním věnováním — prikazováním zákonných zdrojů příjmových chudinským fondům farním. Neboť tam, kde nebyly zřízeny farní chudinské fondy, nemohly podobné zákonné příjmy plynouti jinam než do pokladny dominia.

Mimo to bylo farním chudinským fondům dáno na vůli slučovati se ve svazy,¹⁾ takže činila farnost obvod chudinského fondu, děkanství tvořivalo obvod hlavní, v čele okresů hlavních i farností stála vrchnost.²⁾ Slučování podporováno bylo obzvláště tím, že účetní funkci při farních chudinských ústavech obstarával často panský důchodní ad personam nebo důchodenský úřad,³⁾ a tak se ve správě dominia někde nalézaly všechny farní chudinské fondy obvodu jeho, jenž býval též obvodem patronátním.⁴⁾ Při panstvích menších, která se kryla s osadou farní, a kde obstarával účetní stránku farního ústavu důchodenský úřad vrchnostenský, byl prostě farní chudinský ústav spolu fondem konkretálním, anebo byl po zrušení patrimoniálních úřadů alespoň za takový považován a dle toho spravován.

Zprávy došlé o počátcích konkretálních fondů jsou zcela ojedinelé; nejstarší týká se fondu Malečského, jenž zřízen byl r. 1781.⁵⁾

1) Zákony Josefa II., svaz. I., str. 246 a n., sv. VI., str. 177 a n., sv. VIII., str. 329 a n., sv. X., str. 502 a n. a j. v.

2) *Spiegel* na n. m., str. 141.

3) Dle zpráv okresního výboru v Nepomuku.

4) V archivu okresního výboru v M i r o v i c í c h nalézáme písemné doklady, že konkretální fond chudinský bývalého panství V o r l í k a zahrnoval vedle fondu společného všem obcím též ještě 9 farních fondů jednotlivých farních osad. Tyto zachovaly svou právní osobnost i po sloučení; poslední vůlí děkana Vrány v Mirovicích ze dne 5. února 1855 ustanoven byl universálním dědicem farní chudinský fond M i r o v i c k ý, „který až potud část ústavu na Vorlíce pro chudé celého bývalého panství zřízeného činí“, jak se v závěti praví.

5) Výpomocná pokladna panství M a l e č s k é h o založena byla testamentem Jana Adama knížete z Auerspergů ze dne 28. XI. 1784, v němž bylo stanoveno, aby z důchodenských pokladen na všech jeho panstvích zřízeny byly pokladny, z nichž by se udělovaly podpory obyvatelům obcí, které k tomu kterému statku přináležely, v pádu povodně, pohromy živelní, války nebo v jiných nehodách. R. 1797 obnášel fond ten 548 zl. 48 kr. Nyní udělují se z něho též podpory na výzbroj hasičských

O správě konkrétních fondů u dominií nedošlo téměř žádných zpráv.¹⁾ Jmění bylo ukládáno ve státních dluhopisech (metalikách) nebo soukromých zápůjčkách, jak z pozdějších výkazů souditi lze.

c) Konkrétní fondy ve správě c. k. berních a krajských úřadů v l. 1850—1865.

Jak řečeno, byla správa berních a politických úřadů vztahující se na fondy konkrétní jen prozatímní, ježto se měly fondy ty schovávat pro obce. Úřady řečené je schovávaly, avšak výnosu dle určení neužívaly, jak bezpečně souditi lze z místodržitelského výnosu ze dne 8. ledna 1854 č. 3 z. z., jímž bylo podkrajským úřadům nařízeno, aby výnosů fondů konkrétních nekapitalisovaly, nýbrž vyplácely je ku podpoře chudých. Podkrajským úřadům (pozdějším hejtmanstvím) náleželo rozhodovati, kterým chudým a jaká porce se má vypláceti, a to dle návrhu obecních představenstev s místní správou duchovní. Při nadacích mělo se především dbáti vůle zakladatelovy; dle uznání c. k. berního úřadu

---

sborů. Správu vede velkostatek Malečský a předkládá ročně účty představeným účastněných obcí. O tom, komu se má dostati podpory, rozhoduje majitel velkostatku Malče po návrhu představených řečených obcí. — Další zpráva týká se fondu *Cerekvičského*, jenž povstal dle přípisu okresního výboru v Hořicích (ze dne 3. IV. 1908) z dědictví po Jiřím říšském hraběti z Browne, jenž zemřel r. 1803. — Odevzdací liquidace sestavená za rok 1860 c. k. berním úřadem v Mirovicích o fondu *Čimelického*, uvádí mezi aktivy půjčku kontrahovanou mezi fondem a dlužníkem r. 1810; fond jest tedy starší. — V archivu fary *Svojšického* nalézá se kopie přípisu farního úřadu konsistoři a krajskému úřadu ze dne 30. května 1827, v němž se praví: Povinně oznamuje podepsaný, že od 1. ledna 1827 na panství Svojšickém chudinský ústav již zaveden jest. K tomu cíli zjištěn byl od vrchnosti, úřednictva, duchovního a poddaných pro tento rok obnos 390 zl. 22 kr. víd. m. k rozdělení; z něho bude poděleno 29 chudých dle poměrů svých potřeb a rovněž z něho obdrží každý vandrovní řemeslnický tovaryš neb cizí žebrák, který by nárok činiti mohl na podporu, u obecního rychtáře 3 kr. víd. m. do ruky s výslovným zákazem, že nesmí ostatní vesské obyvatele žebrotou obtěžovati. — Dle liquidace fondu *Varvažovského* sestavené za r. 1864 c. k. berním úřadem v Mirovicích shledáváme mezi aktivy půjčku kontrahovanou roku 1832 atd.

¹⁾ Dle odevzdací liquidace hlavního fondu *Vorlického* z r. 1850 jest zjevno, že se udělovaly z něho téhož roku od dominia vdově po učitelovi a bývalému mušketýrovi (po 10 zl.).

vyplácely se podpory chudým přímo nebo prostřednictvím obecních představených.¹⁾ Mezi podporovanými shledáváme se tu a tam s vdovami po učitelích, mezi příjmy uvádějí se zákonné zdroje příjmové farních fondů chudinských.

V tomto stavu zůstaly fondy konkretální do r. 1860. Místodržitelským výnosem ze dne 29. září 1860 č. 46.027 nařízeno bylo na základě výnosu ministerstva financí ze dne 16. srpna 1860 č. 13.404 všem politickým úřadům vyloučiti konkretální fondy chudinské ze správy přetížených úřadů berních a vydati je „vhodným orgánům“ co možná ihned. Při rozdělování fondů mělo se dbáti především soukromoprávních nároků a nadačních ustanovení; dělení mělo se dáti dle počtu duší (patrně dle předcházejícího sčítání lidu z r. 1857). Fondy měly býti vydány k další správě dotyčným obcím, nebo účastněným²⁾ farním chudinským fondům dle toho, co odpovídalo lépe místním poměrům, původu a účelu dělených fondů; chudinským účelům mělo však býti jmění zachováno. Podobně zněl cirkulář c. k. zemského finančního ředitelství všem okresním úřadům ze dne 12. října 1860 č. 42.343. Cirkulářem tímto vyžádalo si zemské finanční ředitelství též zvláštní zprávu, nebyl-li by operát do konce ledna 1861 skončován; není pochyby, že poznámka ta dělení uspíšila.³⁾

Avšak už v květnu příštího roku byly rozdělovací tyto výnosy zastaveny; stalo se tak místodržitelským výnosem ze dne 25. května 1861 č. 26.847, poněvadž, jak se v něm pravilo, nedostávalo se ústavních orgánů, jimž by se fondy odevzdaly.

Nicméně byla do té doby největší část konkretálních fondů rozdělena.⁴⁾ Případy ty vymykají se dnes jakémukoli vyšetření;

¹⁾ V archivu zastup. okresu Mirovického nalézá se z té doby několik seznamů chudých sestavovaných společně obecním představenstvem a farním úřadem a rozdělovacích listin berního úřadu v Mirovicích. Chudí tu bývali seskupováni dle své potřebnosti ve 3 třídy a uvnitř jednotlivých tříd byli podíljeni stejným dílem, jenž se měnil dle celkového počtu chudých a dle obnosu rozdělovaného. Dle repartice fondu Vorlického za r. 1856 připadalo na I. třídu 6·45 zl., II. tř. 5·30 zl., III. tř. 4·15 zl.

²⁾ „einschlägigen“.

³⁾ Odevzdací liquidace v archivu Mirovickém znějí na konec února r. 1861.

⁴⁾ Tak ku př. fondy Čimelický, Cerhenický, Budský, Hornovostrovecký, Boješický v okresu Mirovickém.

Výjimečně byla správa obcím opětně odňata. U obcí byly fondy připojeny k ostatnímu jmění chudinskému, namnoze byly ovšem více méně účelu svému odcizeny, často i úplně ztraceny.¹⁾ Byly ovšem též případy, že byl fond súčasněným obcím odevzdán nerozděleně.²⁾ Pozoruhodno jest, že se měly konkrétní fondy po případě odevzdávati farním chudinským institutům, které tedy tenkrát bezpečně existovaly; než o tom níže. O konkrétních fondech, jež se té doby dostaly do správy farních úřadů, máme zpráv velmi pořídku.³⁾

Od té doby nastává ve správě konkrétních fondů veliká pestrost. Z větší části zůstaly rozděleny obcím, kde se staly součástíou jmění obecního a sdílely s ním další osudy. Ve správě úřadů berních zůstaly jen ony fondy, které do vydání zastavovacích výnosů nebyly ještě rozděleny; správa dala se dle všeho dle zásad dřívějších.

d) Osudy konkrétních fondů chudinských po r. 1865.

Mezi tím vešel v království Českém v platnost zákon o obecním zřízení ze dne 16. dubna 1864 č. 7. z. z. a o okresním zastupitelstvu ze dne 25. července 1864 č. 27. z. z. Následkem toho bylo poznovu nařízeno místodržitelským výnosem ze dne 10. února 1865 č. 4646 politickým úřadům vyloučiti konkrétní fondy ze správy berních úřadů, ježto prý nyní dle § 95. obecního zřízení jest postaráno ústavně o orgány, jež by fondy podobné spravovati mohly. Pa-

¹⁾ Jak dokazuje zpráva okresního výboru Mirovického sdělená okresnímu zastupitelstvu dne 12. října 1865 o fondech r. 1860, tedy před 5 lety obcím odevzdaných.

²⁾ Tak byl ku př. dne 4. května 1861 odevzdán súčasněným obcím nerozděleně konkrétní fond bývalého panství Svojsického.

³⁾ Ve správě farního úřadu v Neurazech nalézá se ku př. konkrétní fond bývalého panství P l á n i c k é h o; v dorozumění se starosty súčasněných (5) obcí rozděluje farní úřad jeho výnos mezi chudé ve farnosti stejným dílem. Ostatně není jisto, kdy přešel tento fond do správy farního úřadu, snad až při dělení v r. 1865. — Dle liquidačních listin v archivu okresu Nepomuckého z r. 1861 bylo té doby vydáno též jmění bývalého panství Z e l e n o h o r s k é h o, jak se podobá, úřadu patronátnímu; není to sice v odevzdací liquidaci výslovně řečeno, avšak r. 1865 přešla správa tohoto fondu na okresní výbor a odevzdací liquidace z té doby je vyhotovena úřadem patronátním.

ragraf tento zní: Jestliže jsou obce sloučeny pro společné ústavy k opatrování jednotlivých úkolů své působnosti, nebo jestli se v budoucnosti pro podobné společné ústavy spojí, ponechává se na vůli účastněným obcím utvořiti orgány ku správě těchto ústavů a vymezení jich působnost. Nemohou-li se obce o tom dohodnouti, rozhodne okresní výbor.

Odevzdání fondů bylo tenkrátě skoncováno. O fondech, jež té doby odevzdány byly o b c í m a splynuly s ostatním jměním chudinským, máme přirozeně dnes též jen velmi málo zpráv.¹⁾

Zda se berní a politické úřady při odevzdávání těchto fondů přičinily především o dohodu účastněných obcí, jak jim zmíněným výnosem bylo uloženo, a jen po nezdaru okresním výborům fondy odevzdávaly, či tak činily přímo, nelze na základě předložených zpráv s bezpečností říci, avšak krátké mezidobí mezi citovaným výnosem a dobou, kdy už nalézáme fondy ve správě okresní, nasvědčuje poslednímu.

Poměrně nejvíce patrnými zůstaly konkretální fondy, které se dostaly do správy o k r e s n í c h v ý b o r ů.²⁾ Okresní vý-

¹⁾ Tak byl odevzdán té doby ku př. fond bývalého panství C e r h e n i c k é h o všem (7) účastněným obcím do společné správy, jež vedena byla v Cerhenicích šprávním výborem, v němž zasedali po 1—2 zástupcích účastněných obcí. Roku 1902 usnesly se obce na rozdělení tohoto fondu, což bylo okresním výborem v Kouřimi potvrzeno. — Podobně shledáváme konkretální fond bývalého panství R a d i n s k é h o (okres Kouřim) ve správě zvláštního výboru; r. 1906 svolilo okresní zastupitelstvo kouřimské k žádosti šprávního výboru, aby byl fond mezi účastněných (7) obcí rozdělen dle poměru jich obyvatelstva z r. 1857 a ke kmenovému jmění chudinskému připojen. — Nejinak tomu bylo asi s fondem farnosti K l á š t e r s k é, jenž se nalézal dle dokumentů archivu Novobystřického už v létech sedmdesátých ve správě zvláštního výboru, který tvořili starostové účastněných obcí a farář Klášterský; tento byl zároveň účetním. R. 1876 odevzdán byl tento fond z neznámých příčin okresnímu výboru do správy, kde se nalézá dosud. — Konkretální fond bývalého panství D o m a ž l i c k é vesnice měly v držení střídavě účastněné obce do r. 1887 a střídavě též výnos jeho rozvrhovaly a vyplácely. Pro časté spory převzal správu okresní výbor. — Fond bývalého panství C e r e k v i c k é h o v okrese Hořickém spravován jest jedním ze starostů účastněných obcí voleným od ostatních starostů na 3 léta.

²⁾ Kanceláři došly zprávy o těchto: Okres B e c h y n ě: Ústav pro chudé bývalého panství B e c h y n ě, O p o ř a n y, Ústav pro pády

bory spravovaly konkrétní fondy zprvu dle dřívějších zvyklostí; výnos se rozděloval mezi chudé účastněných obcí pouze dle prokázané potřeby, podle seznamu po starém způsobu zavedených.¹⁾ Dnes ovšem dělí většina okresních výborů spravujících konkrétní fondy výnos těchto dle zásad rozhodných pro rozdělení fondů samých, tedy dle počtu duší a to buď dle počtu od desítiletí k desítiletí sčítáním lidu zjišťovaného, nebo dle počtu obyvatel z r. 1857. Výjimečně rozděluje se výnos mezi obce dle jich poplatnosti.²⁾ Rozdělování děje se zpravidla ročně, málo kde v periodách delších. Po r. 1868, kdy byl vydán zemský chudinský zákon, odpadly zákonné příjmy, jež dříve do konkrétních fondů plynuly.

Tam, kde spravuje okresní výbor více konkrétních fondů, splývají tyto někde v jednotnou massu právní: „Jednotný chudinský ústav obcí okresu . . .“ a dle toho pak bývá upravován název při vinkulacích cenných papírů a při dlužních úpisech, z nichž jmění fondů hlavně záleží.

---

neštěstí bývalého panství O p o ř a n y; okres B ř e z n i c e: Konkrétní fond bývalého panství B ř e z n i c e, D r a h e n i c e, H r a d e c, T o c h o v i c e; chudinský ústav farní obce S t. R o ž m i t á l; okres B y s t ř i c e N o v á: Konkrétní fond bývalého panství N. B y s t ř i c e, L a n d š t ý n; okres D o m a ž l i c e: Chudinský fond bývalého dominia D o m a ž l i c k é v e s n i c e; okres J i č í n: Chudinský ústav pro chudé kolatury P o p o v i c e; konkrétní fond bývalého panství K u m b u r g, M i l i č e v e s, V e l i š a V o k š i c e, T u ř í a Z b ě ř; okres K d ý n ě N.: Chudinský ústav pro chudé bývalého panství B y s t ř i c k é h o; Nadace M i c h a l a L a n g a pro chudé bývalého panství K o u t a T r h a n o v; okres L o m n i c e n. L.: Ústav chudých bývalého panství T ř e b o ň; okres M ě l n í k: Konkrétní fond bývalého panství M ě l n í k, Ř e p í n, L i b l i c e, O b ř í s t v í, D. B e ř k o v i c e, statku C i t o v a D. P ř í v o z; okres M i r o v i c e: V o r l i c k ý ústav chudých; pozůstalost Š i m o n a V r á n y; C e r h e n i c k ý ústav chudých; D o l n o - o s t r o v e c k ý ústav chudých; V a r v a ž o v s k ý ústav; K o z á r o v i c k ý ústav; nadace F r. H i r s c h e z e S t r á ž o v i c; nadace J i ř í h o B o h d a n e c k é h o z V o r l í k a; okres S o b ě s l a v: Konkrétní fond bývalého panství B u d i s l a v, D i r n á, C h o u s t n í k, L ž í n, M y š k o v i c e, P ř e h o ř o v, B r a n d l í n, T u č a p y, S o b ě s l a v. Okresní výbor T á b o r s k ý spravoval do r. 1888 též některé konkrétní fondy, které byly té doby účastněným obcím rozděleny.

¹⁾ Tak na př. okresní výbor v M i r o v i c í c h.

²⁾ Ku př. B e c h y n ě, D o m a ž l i c e.

Obce městské bývají zpravidla z požitku konkretálních fondů vyloučeny¹⁾ a to jednak z té příčiny, že bývala města sama držiteli panství, jednak, že pro města bývala zřizována zvláštní chudinská pokladna.

Celkem můžeme jen litovati, že došlo k rozdělení konkretálních fondů chudinských. Ve správě obcí, zejména v minulých dobách bylo málo záruky pro zachování jmění jejich, které bylo, jak řečeno, namnoze účelu svému odcizeno, nebo zcela ztraceno.

e) Právní povaha konkretálních fondů.

Rozhodnutím zemského výboru ze dne 24. října r. 1883 č. 33.002 prohlášeny byly fondy konkretální za jmění obecní a okresní výbor, který fond eventuálně spravuje, za orgán, který ve smyslu § 95 obecního zřízení z vůle účastněných obcí povolán byl k této správě. Z toho pak se vyvozuje, že správa konkretálních fondů díti se má dle pravidel platných pro správu jmění obecního. Zcizovací akty dlužná předložiti ke schválení okresnímu výboru, to ovšem odpadá, kde vede okresní výbor sám celou správu.

Ale z toho, co bylo výše řečeno o vzniku a vývoji fondů konkretálních, vysvítá, že je nelze absolutně a všeobecně prohlásiti za jmění obecní. Jměním obecním jsou dojistá ony z konkretálních fondů a potud, které a pokud byly jednotnými a veřejno-právními chudinskými fondy v dobách patrimonálních, poněvadž můžeme dnešní obec politickou považovati za dědičku práv bývalé jednotky správní, dominia.

Pokud se konkretální fondy skládají z farních fondů chudinských, nelze těmto upříti nároku na podíl, respektive na osamostatnění právní existence; vždyť byly farní chudinské ústavy už dříve právními osobami a osobnosti té neztratily do dnes ani včlánkováním do konkretálních fondů, jak jsme viděli. To může míti význam aspoň při eventuálním dělení těchto fondů. Nejinak tomu může býti při soukromých nadacích konkretálním fondům přičleněným.

¹⁾ Tak Soběslav, Mirovice z nadace Vránovy, Bechyně a j.

Ovšem bude dnes zpravidla velmi nesnadno provenienci všech těchto prvků bezpečně seznati, a tu nelze jak z důvodů historických, tak s ohledem na dnešní poměry upřítí předního práva obcím politickým.

Zbývá ještě dotknouti se otázky, jak si vésti při aktech zcizovacích, jsou-li súčasněny na fondu obce různých zastupitelských okresů. V tom ohledu správně podotýká zmíněné už rozhodnutí zemského výboru, že okresní výbor nevede správu konkrétních fondů ve vlastní své působnosti, nýbrž jakožto praesumptivní zástupce těch kterých obcí, a vyvozuje z toho důsledně, že by bylo vlastně potřeba ku schválení zcizovacích aktů a taktéž i k rozdělení usnesení všech dotyčných okresních zastupitelstev. Ale řečené rozhodnutí zamítá v dalším tento důsledek — po mém názoru nikoli právem — poněvadž prý nelze jeden okresní výbor (spravující fond) jinému podříditi. Mám však za to, že by nešlo v podobném případě o podřízení, nýbrž o konformní usnesení. Taková dohoda stala se ku př. při dělení konkrétních fondů spravovaných okresním výborem v Táboře mezi zastupitelským okresem Tábořským a Soběslavským.

Že není schválení zemského výboru potřebí, jest na bíledni.

f) Osudy farních chudinských ústavů v Čechách.

Otázka ta souvisí sice s výkladem o fonděch konkrétních jen vzdáleně, nemohu však opomenouti této příležitosti, abych se jí nedotkl, poněvadž právě dějiny konkrétních fondů vynesly několik cenných dokumentů k osvětlení dalších osudů farních chudinských ústavů v Čechách, o němž se vůbec téměř nic neví.

Nebudu zde podrobně farních chudinských ústavů vyličovati, poněvadž jest to instituce všeobecně známá.

Původcem jich byl hrabě *Bouquoy*, jenž založil na svém panství společnost lásky k bližnímu za účelem provádění racionální péče chudinské; úkolem tohoto sdružení bylo pomáhati nuzným a zámožné podněcovati k dobrodiní. Chudinská péče se prováděla dle okrsků farních; správu jednotlivých chudinských obvodů (okresů) měl farář, otec chudých volený z farníků a účetní. Farář obstarával stránku atrakční, otec chudých stránku distributivní, účetní vedl přirozeně účty; vrchnost měla dohled.

Vzor tento doporučil k napodobení císař *Josef II.* v letech 1782—1787 v jednotlivých zemích německo-slovanských, jak se tehdy pravilo, a nadal nově zřízené „farní chudinské instituty“ hojnými zákonnými příjmy.

Co se s těmito farními chudinskými ústavy stalo po pronikavých změnách celého státního zřízení v polovici minulého století, po vydání obecního zřízení a zemského chudinského zákona, o tom nebylo jednotného názoru. *Mischler*¹⁾ má za to, že byly zrušeny místodržitelským výnosem ze dne 8. ledna 1854 č. 3 z. z., ale nařízení to týká se, jak jsme viděli, předběžné správy konkrétních fondů, které byly místodržitelským výnosem ze dne 18. listopadu 1850 č. 190 z. z. přeneseny ze zrušených patrimoniálních úřadů na politické úřady okresní. Ani *Spiegel* ani *Kleinwächter* se otázkou tou dále nezabývají. *Bráf* tvrdí v Ottově naučném slovníku pod heslem „Chudinství“, že zrušeny nebyly. Názor tento jest správný; pokusím se na základě materiálu o konkrétních fondech chudinských a na základě zpráv došlých Zemské statistické kanceláři při šetření o dnešních farních fondech názor ten zdůvodniti a doplniti.

Ku pochopení dalších osudů farních ústavů chudinských třeba především zdůrazniti, že ústavy ty byly institucí s o u k r o m o u; zavedení jich bylo sice důtklivě doporučeno, avšak nebylo prohlášeno za obligatorní. Příkázáním zákonných zdrojů příjmových nebyl jim ještě dán charakter veřejnoprávní; jimi sice farní chudinské ústavy velmi získaly a staly se faktickým střediskem chudinské péče, avšak tam, kde zavedeny nebyly, zůstalo důsledkem starších norem věcí obce, pokud se týče dominia o chudé pečovat. Už z toho vyplývá, že formálního zrušení ani nepotřebovaly.

Převratem správním v polovici minulého století a s ním spojeným přenesením správy různých fondů dříve dominiemi spravovaných na nově utvořené úřady politické zůstala právní existence farních chudinských ústavů, právnických to osob, nedotčena. Ovšem ve stejné míře, jako jsme viděli, že tvořily součástku fondů konkrétních nebo byly za fondy konkrétní

¹⁾ „Armenpflege“ v „Österr. Staatsw.“ 2. vyd. I sv., str. 321.

považovány, podléhaly témuž osudu jako tyto. Případy ty byly bezpochyby velmi hojné.

Avšak právní existence farních fondů chudinských se i po té době, jak už též bylo podotčeno, ve výnosech nejen ministerstva (tyto se ostatně týkaly i jiných zemí), ale i Českého místodržitelství a finančního ředitelství přímo předpokládá. Když se v letech 60tých a 65tých jednalo o vyloučení konkrétních fondů ze správy úřadů politických, bylo výslovně nařízeno, aby se vydávaly „dotyčným obcím nebo s ú č a s t n ě n ý m f a r n í m c h u d i n s k ý m f o n d ů m d l e t o h o , c o o d p o v í d a l o l é p e m í s t n í m p o m ě r ů m , p ů v o d u a ú č e l u ř e č e n ý c h f o n d ů “. Ostatně i jako součástka fondů konkrétních zachovaly farní ústavy svou právní existenci.¹⁾

Zemský český chudinský zákon ze dne 3. prosince 1868 č. 59 z. z. se o farních chudinských ústavech nezmiňuje. Ustanovuje sice v § 17: Kde jest jmění nějaké k veřejnému opatrování chudých určené (statky nemovité, kapitály atd.) měž obec péči o to, aby bylo zachováno a aby přinášelo co možná největší užitek; tím však nejsou míněny farní fondy. Vždyť se mluví o jmění veřejné povahy, a jisto jest, že stávaly té doby veřejné chudinské fondy obecní, zejména tam, kde farních fondů nebylo.²⁾

Osudnější bylo však pro farní chudinské fondy, že § 20. a 21. chud. zák. nejdůležitější bývalé zákonné příjmy farních ústavů přikázal chudinským fondům obecním. Ustanovení toto jest oproti minulosti jen potud novum, že se stalo nyní tvoření chudinských fondů pro všechny obce obligatorním, kdežto dříve všude

---

¹⁾ To bylo výslovně uznáno vydáním pozůstalosti děkana Vrány, jenž v r. 1855, jak řečeno, ustanovil universálním svým dědicem farní chudinský fond Mirovický, který tvořil článek konkrétního fondu Vorlického. Právní tento názor, opírající se o znalost poměrů časově soudci blízkých jest i pro nás cenným dokladem.

²⁾ Tak se nařizuje v cís. nařízení ze dne 11. V. 1851 č. 131 z. z. v § 15., že peněžní pokuty placené na základě tohoto zákona plynouti mají do chudinského fondu oné obce, kde byl trestní čin spáchán. Ještě jasněji vyjádřuje se nař. min. vnitra, ze dne 20. VIII. 1855 č. 145 ve příčině procenta z dobrovolných dražeb, že se má odváděti obecnímu chudinskému fondu a, nebylo-li by ho, farnímu nebo konkrétnímu fondu chudinskému.

tam, kde obecních fondů nebylo, plynuly řečené zákonné příspěvky do fondů farních.¹⁾

Další rozvoj farních chudinských fondů byl takto podlomen; přestaly býti střediskem chudinské péče. Kde dosud existovaly, zůstaly soukromými nadacemi.

Ostatně nebyl už v době vydání chudinského zákona význam jich dle všeho značný, jinak by je byl sotva zákon ten mlčením zcela pomínil, když výslovně v § 31 popřál místnímu duchovnímu správci v poradách o zaopatřování chudých hlas i místo. Především nebyly ani všude zavedeny; dále roční příjmy jejich bývaly asi zpravidla vyčerpávány rozdávanými porcemi, takže se jmění nehromadilo, nenašel-li se štedrý dárcce, jenž zřídil nějakou nadaci. Mnoho farních chudinských fondů splynulo s fondy konkretálními a sdílelo s nimi další osudy.

Že se chudinský zákon o nich nezmínil, působilo zajisté mnoho nejistoty tehdejšími jich správám. Dá se mysliti, že mnohé obce při podobné nejistotě právní přímo žádaly za vydání farních fondů; v domnělém svém nároku byly utvrzovány příkazováním bývalých zákonných zdrojů fondů farních chudinským fondům obecním a nemálo též praxí finančních úřadů — nikoli nespornou — dle níž se žádalo ke kvitování pohledávek farních chudinských fondů vedle podpisu duchovního správce též podpisu představeného obce neb obecního otce chudých.

Jak řečeno, jsou dnešní farní chudinské fondy, které jsou celkem dosti řídkým zjevem,²⁾ veskrze soukromé nadace různého původu, u nichž jen výjimečně lze dnes zjistiti souvislost s bývalými farními chudinskými instituty. Správu jejich vedou ponejvíce farní úřady samy, někde společně s úřady patronátními, výmínečně úřady patronátní samy.

---

¹⁾ Viz ku př. rozh. správ. s. d. ze dne 13. IV. 1893 č. 1321 B. 7195 ohledně odvádění hudebného na Moravě, kde ani nebyly farní chudinské fondy zrušeny, ani nebyl vydán chudinský zákon.

²⁾ Při šetření o obecném chudinství v l. 1901 a 1902 udalo jen 111 pol. obcí ve svých výkazech, že se ve farní obci nalézá farní chudinský fond.